

Asia: D/624/04.13.00/2024

Luonnos valtiontalouden tarkastusviraston määräykseksi avoimuusrekisterilain tarkoittamien vaikuttamistoiminnan taloudellisten tietojen muodostamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunto koskien vaikuttamistoimintaan osallistuneiden henkilöiden ja niiden kokonaismäärän muodostamista (kohta 2.1)

Määräysluonnoksen mukaan vaikuttamistoimintaan osallistuneiden henkilöiden kokonaismäärään laskettaisiin mukaan kaikki vaikuttamistoimintaan osallistuneet henkilöt.

Perustelumuistioluonnoksen mukaan tähän kokonaismäärään laskettaisiin varsinaisen yhteydenpidon hoitaneiden henkilöiden lisäksi vapaaehtoistyötä tekevien ja luottamushenkilöiden tekemä vaikuttamistoiminta ja vaikuttamistoiminnan mahdollistamiseksi tehty taustatyö. Sen sijaan vaikuttamistyön mahdollistavaa hallinnollista työsuoritusta ei katsottaisi vaikuttamistoimintaan osallistumiseksi.

Muistiliiton näkemyksen mukaan vapaaehtoistyötä tekevien henkilöiden tai luottamushenkilöiden toimintaa ei tule sisällyttää vaikuttamistoimintaan osallistuneiden henkilöiden kokonaismäärään. Vaikuttaa siltä, että ohjeluonnoksella pyritään laajentamaan avoimuusrekisterilain 430/2023 mukaista vaikuttamistyöhön osallistuvien toimijoiden joukkoa. Laissa ei edellytetä luonnoksessa nyt vaadittua tarkkuustasoa.

Muistiliitto näkee perusteltuna raportoida vapaaehtoistoimijoiden tai luottamushenkilöiden vaikuttamistoiminnan vain siinä tapauksessa, että toiminta toteutetaan suunnitelmallisesti ja että näillä henkilöillä on silloin yhdistyksen valtuutus tai edustamisoikeus toimia. Ohjetta tulisi tältä osin tarkentaa. Muussa tapauksessa heidän toimintansa seuranta olisi käytännössä mahdotonta. Muistiliitto näkee lisäksi riskinä sen, että luonnoksessa edellytetty raportointitaso vähentäisi pahimmillaan kiinnostusta vapaaehtoistoimintaan tai yhdistyksen hallintoon ylipäättäen.

Muistiliitto ei pidä perusteltuna sisällyttää vaikuttamistoimintaan taustatyötä tekevien henkilöiden työpanosta. Ohjeluonnoksessa ei määritellä tarkemmin, mitä ”vaikuttamistoiminnan mahdollistamiseksi tehty taustatyö” tarkoittaa, mikä luo riskin sen liian laajentavaan tulkintaan. Epäselväksi jää, viitataanko taustatyöllä esimerkiksi kansanedustajan tapaamisen aikataulujärjestelyjä, tilaisuuteen valmisteltuun esitysmateriaaliin tai laajemmin järjestön vaikuttamisteemoja koskevaan taustatyöhön. Tällainen taustatyö on yleensä järjestön toiminnan

keskeistä ydintä ja on monesti syy järjestön olemassaololle. Määräyslunnosta tulisi tarkentaa siltä osin, mitä tarkoitetaan raportointivelvollisuuden alaisella taustatyöllä.

Hallinnollisten tehtävien rajaaminen pois vaikuttamistoiminnan piiristä on perusteltua.

Lausunto koskien vaikuttamistoimintaan osallistuneiden henkilöiden vaikuttamistoimintaan käyttämien henkilötyövuosien muodostamista (kohta 2.2)

Muistiliiton mielestä vaikuttamistoimintaan käytetyn ajan seuranta tulisi järjestää esimerkiksi arvioluokittain. Taustatietoina voisi hyödyntää toimijan kokoa kuvaavia tietoja, kuten liikevaihtoa tai henkilöstömäärää sekä vaikuttamistoimintaa tekevän henkilöstön määrää.

Luonnoksessa kuvattu työtuntikohtainen seuranta aiheuttaisi järjestölle lisäkustannuksia ja huomattavan määrän hallinnollista lisätyötä. Käytössä oleviin tietojärjestelmiin ja niiden käyttämistapoihin tulisi tehdä muutoksia. Osa organisaation johdosta olevista henkilöistä työskentelee ns. kokonaistyöajan puitteissa. Tällä hetkellä vapaaehtoistoimijat tai luottamushenkilöt eivät käytä tietojärjestelmiä. Raportointi tulisi jatkossa toteuttaa heidän osaltaan manuaalisesti, mikä lisäksi yhdistysten hallinnollista työmäärää.

Luonnoksessa vaadittujen tuntimäärätietojen tai -arvioiden kerääminen vapaaehtoistoimijoilta ja luottamushenkilöiltä aiheuttaisi käytännössä erittäin suuria haasteita ja lisäkustannuksia ilmoitusvelvolliselle järjestölle.

Lausunto koskien vaikuttamistoimintaan liittyvien markkinointi- ja edustamiskulujen muodostamisesta (kohta 2.3)

Vain osa kuluista on selkeitä ja nopea raportoida, kuten mahdolliset edustamiskulut. Sen sijaan markkinointimateriaalia koskevat kulut ja niiden kustannusten jyvittäminen eri käyttötarkoituksiin on hankalaa. Pieni järjestö harvoin teettää materiaalia vain yhtä vaikuttamistarkoitusta varten, vaan käyttää yleisiä esitteitä toiminnastaan. Niiden kustannusten huomioiminen tuntuu tarpeettomalta. Kulujen jakaminen tulee aiheuttamaan manuaalista lisätyötä ja siten lisäämään hallinnollista työtä.

Muut havainnot

Muistiliitto haluaa kiinnittää huomiota siihen, että avoimuuslakia eduskunnassa käsiteltäessä talousvaliokunta totesi lausunnossaan (46/2022 vp) seuraavaa: Soveltamisalan ohella ratkaisevaa on se, että sääntely on selkeää ja tarkkarajaista ja että sillä luodut raportointivelvoitteet ovat helposti ja käytännöllisesti toteutettavissa

Avoimuusrekisteriä koskevassa hallituksen esityksessä todetaan useassa kohdin, että ilmoituksen tekeminen pyrittäisiin järjestämään siten, että sen tekemisestä syntyisi mahdollisimman kevyt hallinnollinen taakka. Lisäksi esityksessä arvioidaan hallinnollisen taakan pysyvän vähäisenä ja kohtuullisena kaikille sääntelyn piiriin kuuluville yhdistyksille ja säätiöille.

Nyt esitetty luonnos ei tätä tavoitetta toteuta. Muistiliitto toteaa myös, ettei avoimuusrekisterilaki edellytä näin tiukkaa tulkintaa vaikuttamistoimintaa toteuttavista tahoista tai vaikuttamistyön sisällöistä.

Ottaen huomioon, että sote-järjestöille myönnettäviin valtionavustuksiin kohdistuu tulevana vuosina merkittäviä vähennyksiä ja että samanaikaisesti oikeusministeriö selvittää järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan lainsäädännöllisiä esteitä, ei järjestöjen hallinnollista taakkaa tule lisätä esitetyllä tavalla.

Elomaa Sari
Muistiliitto ry